

Svenska Skolläkarföreningen grundad 1921

Svenska Föreningen Barn- och Ungdomspsykiatri

Svenska Barnläkarföreningen
The Swedish Paediatric Society

Remissvar över betänkandet “Förbättrat stöd i skolan”, SOU 2025:44, delbetänkande till Elevhälsoutredningen.

Svenska Skolläkarföreningen (SSLF), Svenska Föreningen för Barn- och Ungdomspsykiatri (SFBUP) och Svenska Barnläkarföreningen (BLF) är specialitetsföreningar inom Sveriges Läkarförbund samt medlemsföreningar inom Svenska Läkaresällskapet. SSLF, SFBUP och BLF ger nedan sina gemensamma synpunkter på den offentliga utredningen “Förbättrat stöd i skolan”, SOU 2025:44. Vi välkomnar den övergripande inriktningen att tidigt kunna erbjuda insatser till barn med skolsvårigheter vilket i betänkandet belyses utifrån att nuvarande lagstiftning inte ger goda förutsättningar för tidiga, adekvata och effektiva stödinsatser i skolan.

Inledande sammanfattande synpunkter

Vi delar utredningens övergripande problembeskrivning att nuvarande lagstiftning inte tillräckligt stödjer tidiga, adekvata och effektiva stödinsatser för elever. Vi vill betona vikten av tidig upptäckt och strukturerade och tidiga insatser för barn vars utveckling avviker från den förväntade, vilket vi anser lyfts fram på ett föredömligt sätt i utredningen. Genom tidig upptäckt kan rätt insatser ges och barnet kan utvecklas i gynnsam riktning. Insatser som ges är mest effektiva om det sker tidigt – i förskoleåldern och på lågstadienivå. Annars riskerar man att missa viktiga ”fönster” i utvecklingen.

Då många barn och ungdomar har funktionsproblem utan att uppfylla diagnoskriterier är det nödvändigt att stöd och insatser också kan utgå från en funktionsbeskrivning och inte enbart från diagnoser som ställs via hälso- och sjukvården. Att identifiera vilka funktionsproblem ett barn har är något som elevhälsans professioner har relevant kompetens för. I detta ingår också att ta hänsyn till barnets hela livssituation inklusive hemmiljö samt bedöma grad av stress, ångest, nedstämdhet mm. Generellt sett är det viktigare att identifiera ett barns problem och dess orsaker och därefter erbjuda insatser än att ringa in exakt differentialdiagnos. Screening är central för att minska risk för skolmisslyckanden, genom att fånga upp bl a utvecklingsrelaterade funktionsavvikelser, men även andra sjukdomar och tillstånd. Hela gruppen av barn med utvecklingsrelaterade funktionsavvikelser utgör minst 10% av alla barn och ungdomar och sådana svårigheter har en stark koppling till skolmisslyckanden.

* Gillberg C. ESSENCE samlar diagnoserna till en helhet. Läkartidningen 2014; 111: CU47.
<https://lakartidningen.se/klinik-och-vetenskap-1/artiklar-1/kliniskoversikt/2014/09/essence-samlar-diagnoserna-till-en-helhet/>

Detta delbetänkande och de förändringar i lag och förordning som föreslås fokuserar i huvudsak på de pedagogiska insatserna utan att först beakta barnets behov utifrån sina förutsättningar. Att ta ställning till vilka behov en elev har är inte bara en pedagogisk bedömning utan skolan behöver utnyttja den kompetens som finns inom elevhälsan för att skaffa sig en tydligare bild av elevens samlade behov och styrkor. Exempel på förmågor man följer initialt via barnhälsovården (BHV) och senare via Elevhälsans Medicinska Insats (EMI) är tal/språk, motorik, social och ömsesidig kommunikation och koncentrationsförmåga.

EMI omfattar två yrkesgrupper, skolläkare och skolsköterska. En specialistläkare i skolhälsovård har en mångårig och gedigen utbildning med specifik kompetens kring elever med inlärningssvårigheter. Huvuddelen av skolläkarna har dessutom grundspecialitet inom barn- och ungdomsmedicin, barn- och ungdomspsykiatri eller allmänmedicin. Skolsköterskor kan vara specialistsjuksköterskor i skolhälsovård och huvuddelen av skolsköterskorna är vidareutbildade specialister inom barn- och ungdom eller distriktssjuksköterskor.

Våra synpunkter på förslag och bedömningar

6.1 Bestämmelserna om stöd i form av extra anpassningar ska avskaffas.

Vi instämmer.

6.2 Garantin för tidiga stödinsatser ska avskaffas. Nationella proven i åk 3 (4) ska avskaffas.

Vi instämmer.

6.3 Alla barn och elever ska kunna följa undervisningen

Vi instämmer.

6.4 Standardiserade tester

Vi instämmer.

6.5 Stödundervisning

- ny stödform, ge ett snabbt och flexibelt stöd

6.5.1 Syftet med stödundervisning är ett kortvarigt och ämnesspecifikt stöd

Vi instämmer delvis men vill lyfta fram:

- Vid neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, koncentrationssvårigheter, bristande språkkunskaper, upprepad skolfrånvaro eller barn i samhällets vård är annat stöd mer lämpligt, såsom generellt stöd eller särskilt stöd. Stödundervisning är inte heller en lämplig åtgärd för elever med övergripande svårigheter i skolsituationen och där behöver en utredning om behov av särskilt stöd behöver i stället initieras.

6.5.2 Stödundervisning ska ges när eleven riskerar att inte kunna följa undervisningen och har svårigheter i ämnet

Vi instämmer.

6.5.3 Läraren bedömer om en elev är i behov av stödundervisning

Vi instämmer.

6.5.4 Rektorn är skyldig att sätta in stödundervisning skyndsamt

Vi instämmer.

6.5.5 Stödundervisning får ges i mindre grupp eller enskilt

Vi instämmer.

6.5.6 En eventuell reglering av klass- och gruppindelning inom skolväsendet bör utredas vidare

Vi instämmer.

6.5.7 Elev som bedöms ha behov av stödundervisning är skyldig att delta

Vi instämmer.

6.5.8 Stödundervisningen ska vara undervisning av hög kvalitet

Vi instämmer delvis men vill lyfta fram:

- Formuleringen att *"Stödundervisningen ska vara undervisning av hög kvalitet"* är olycklig då det öppnar för ett godtyckligt bedömande av ansvarig rektor. Vi anser att begreppet hög kvalitet bör förtydligas med att stödundervisningen ska ske av behörig ämneslärare eller speciallärare. Elever med behov av stödundervisning har ett identifierat behov av undervisning med hög kvalitet men i dagens skola är en betydande del av lärarna obehöriga i det ämne de undervisar i och en stor del av personalen i särskilda undervisningsgrupper består av elev-och lärarassistenter. Se närmare i Skolinspektionens rapport 2024:14 Undervisningens kvalitet i särskild undervisningsgrupp Fokus på årskurs 4–9 Tematisk kvalitetsgranskning Diarienummer: 2023:4910 R.

6.5.9 Stödundervisning ska vid behov ges i ett eller flera ämnen

Vi instämmer.

6.5.10 Utvärdering och omfattning av stödundervisning

Vi instämmer delvis men vill lyfta fram att:

- Om utvärderingen kommer fram till att någon av punkterna 2, 3 eller 4 är aktuella innebär det att barnets problem sannolikt är i behov av djupare analys, något som professioner inom elevhälsan kan hjälpa till med. EMI är en egen verksamhetsgren inom elevhälsan och skolan behöver en rutin för att en kontakt etableras mellan vårdnadshavare och EMI för ett besök för att ringa in tänkbara orsaker till problemet.
- En så kallad *"enkel anteckning"* bör standardiseras med enkla frågor som kort beskriver orsak till stödundervisning, närvaro under stödundervisningen, ämne/ämnen samt målet med stödundervisningen, vilket är viktig information inför utvärdering och om det finns behov av överföring till en mottagande lärare.
- Angående formuleringen *"behov i mer än tre ämnen och/eller återkommande stödundervisning – utredning av särskilt stöd"* behövs ett förtydligande då det finns risk att man kan tolka formuleringen på olika sätt. Vad innebär exempelvis behov av stödundervisning i två ämnen i början av läsåret och två andra i slutet av läsåret eller om behov av stödundervisning återkommer i olika årskurser?

6.5.11 Huvudmannens ansvar för stödundervisning

Vi instämmer.

6.5.12 Rektorns ansvar att planera för stödundervisning

Vi instämmer.

6.5.13 Tillämpningsområde för bestämmelserna om stödundervisning

Vi instämmer.

6.5.14 Stödundervisningen bör efter införandet följas upp och utvärderas på nationell nivå

Vi instämmer.

6.6 Utredning av behov av särskilt stöd i skollagen ska förtydligas

Utredningens intention är att en elev i behov av särskilt stöd ska ges detta utan onödigt dröjsmål anser vi är bra. Vi instämmer till delar av förslaget och vill vi lämna följande synpunkter:

”Det är den ansvariga läraren eller mentorn som ska göra anmälan till rektorn om att en utredning av en elevs behov av särskilt stöd ska inledas.”

- Vi anser att det inte bara är läraren eller mentorn som ska kunna göra en sådan anmälan till rektorn om att elevens behov av särskilt stöd ska inledas. Det finns en stor andel barn där svårigheter identifierats utanför klassrummet som bör leda till utredning av elevers behov av särskilt stöd. Vid exempelvis hälsobesök inom EMI, bedömning hos skolläkare eller samtal med kurator kan det framkomma orsaker som behöver anmälas till rektor då eleven kan behöva stöd. Vidare bör även vårdnadshavare och elev ha möjlighet att anmäla behov. Även när barn som överförs från förskolan till skolan har identifierade svårigheter, ska detta leda till att en utredning av elevens behov av särskilt stöd startas. Det finns idag möjlighet att identifiera risk för kommande skolproblem innan de har blivit manifesterade och målet bör vara att insatser ska kunna sättas in innan barnet misslyckas.
- Vi vill också särskilt påminna om SOU 2023:66, Barn och unga i samhällets vård, som i kapitel 5.5.7 föreslår förändringar i både SOL och skollagen att socialtjänsten ska tillse att det genomförs en bedömning om ett barn i samhällsvård har behov av särskilda anpassningar eller särskilt stöd. Vi anser därför att även socialtjänsten ska ha möjlighet att anmäla till rektor att en utredning av elevs behov av särskilt stöd behöver inledas. Denna grupp av barn, senaste tillgängliga statistik från Socialstyrelsen anger att det 2023 var 28 500 barn, är särskilt sårbara och SOU 2023:66 anger att en skolbedömning är grundläggande för socialnämndens planering för genomförande av vården.
- Vi noterar vidare att utredningen betonar lärares erfarenhet, pedagogiska förmågor och relationsskapande kompetens. Enligt utredaren saknar 30 procent av lärarna i

grundskolan, och knappt 20 procent i gymnasieskolan, behörighet i något av de ämnen de undervisar i. Detta gör oss påtagligt bekymrade då remissen lägger stor vikt vid den enskilde lärarens kompetens och vidare ansvar att anmäla behov av särskilt stöd.

”Samråd ska alltid ske med speciallärare eller specialpedagog i en utredning av elevs behov av särskilt stöd om det inte är uppenbarligen obehövligt”.

- Vi anser att formuleringen bör vara ”Samråd ska alltid ske med elevhälsans samtliga professioner, dvs skolläkare, skolsköterska, kurator, psykolog och den specialpedagogiska kompetensen, i en utredning av elevens behov av särskilt stöd”. Då syftet med förändringarna är att stödja tidiga, adekvata och effektiva insatser räcker det inte med att samråda enbart med den specialpedagogiska kompetensen utan elevhälsans professioner ska bidra med bedömning av barnets förutsättningar och behov enligt principen tidig upptäckt och tidiga insatser. Vi vill poängtera att i dagsläget är det sällan skolläkaren konsulteras i dessa frågor trots att denne har kompetens kring utvecklingsrelaterade funktionsavvikelser.
- Formuleringen *”att samråd ska ske om det inte är uppenbarligen obehövligt”* är olycklig då det öppnar för ett godtyckligt bedömande av ansvarig rektor.

”Bestämmelserna ändras så att det inte ställs krav på att det särskilda stödet ska ges i den elevgrupp som eleven tillhör.”

Vi instämmer.

6.7 Stödbehov styr - särskild undervisningsgrupp eller enskilt

Vi instämmer.

6.8 Anpassad studiegång får bara ges i sista hand

Vi instämmer delvis.

- Vi delar betänkandets bild av att beslut om anpassad studiegång idag fattas på svaga grunder och delar även förslaget att det endast ska ges efter att alla möjligheter till särskilt stöd är uttömda eller bedömts olämpliga. I likhet med vid beslut om särskilt stöd anser vi att formuleringen i förslaget är för svepande och otydligt formulerad. Vi anser att formuleringen bör vara ”samråd ska ske med elevhälsans samtliga professioner, dvs skolläkare, skolsköterska, kurator, psykolog och den specialpedagogiska kompetensen, i en utredning av elevens behov av anpassad studiegång.”
- Våra argument är de samma som i **6.6** men vi vill särskilt påminna om ”En granskning av skolornas arbete med extra anpassningar och särskilt stöd i de obligatoriska skolformerna och i fritidshemmet, Skolinspektionens samlade erfarenheter, Redovisning av regeringsuppdrag U2022/02495 Diarienummer: SI 2023:726”. Där anges *”Bristande*

tillgång till de kompetenser eller professioner som enligt lag ska finnas i elevhälsan skapar svagheter i arbetet med stödinsatser i de granskade skolorna. Det kan visa sig genom att inte alla elever som har anmälts till rektorn utreds, eller att skolorna saknar förutsättningar och kompetens att ge stöd till alla elever i behov av särskilt stöd. Utredningen kring särskilt stöd ställer krav på dialog mellan till exempel lärare, specialpedagog, speciallärare, rektor, elevhälsans övriga professioner, lärare i fritidshem, vårdnadshavare och inte minst eleven själv.” Vi anser därför att vi har ett tydligt stöd att den föreslagna formuleringen är alltför svepande och otydligt formulerad och att det ska ställas krav att vid ett beslut om särskilt stöd ska samråd ske med elevhälsans samtliga professioner.

Övergripande synpunkter som inte lämnats under sammanfattningen

- Skolan är en viktig del av barns och ungdomars vardag, och att ha godkända betyg från skolan är en stark skyddsfaktor, avsevärt mer betydelsefull än social bakgrund eller familjerelationer. Att första skolåret blir en positiv erfarenhet och att barnet lär sig läsa, skriva och räkna är otvetydigt viktiga faktorer för ett barns utveckling och hälsa. Exempel på skolmisslyckanden är att inte nå målen, underprestera i relation till intellektuell funktionsnivå, bli mobbad, inte trivas i skolmiljön, vara så trött efter skoldagen att fritiden påverkas, behöva göra huvuddelen av skolarbetet hemma på fritiden eller att stanna hemma från skolan. Idag identifieras dessa barn alldeles för sent och insatser sätts in för sent. Utgångspunkten måste vara att alla barn ska få chansen att lyckas. Bäst förutsättningar för barnets hjärna att kompensera för svårigheter är om stöd och hjälp sätts in så tidigt som möjligt – helst i förskoleåldern och annars innan mellanstadiet.
- Idag finns *forskning och metoder som gör att en specialistutbildad skolläkare i team med skolsköterska, med hjälp av information från Barnhälsovården (BHV) och pedagoger i F-klass/åk 1, tillsammans med anamnes och egna iakttagelser vid undersökning av barnet redan vid skolstart kan identifiera de barn som riskerar skolmisslyckanden och annan negativ utveckling. I Finlands skol- och studerandehälsovård har man tagit fasta på detta och har därför framgångsrikt gett barn och deras vårdnadshavare möjlighet att tidigt identifiera barn med riskfaktorer för skolmisslyckanden och gett skolan förutsättningar för tidiga insatser. Den finländska skolan har betydligt bättre resultat än den svenska och vi anser att den finländska skol- och studerandehälsovårdens arbetssätt är en central del i detta. * Gillberg C. ESSENCE samlar diagnoserna till en helhet. Läkartidningen 2014; 111: CU47. <https://lakartidningen.se/klinik-och-vetenskap-1/artiklar-1/kliniskoversikt/2014/09/essence-samlar-diagnoserna-till-en-helhet/>
- Vi ser det som positivt att utredningen lyfter fram att bedömning av elevers kunskaper ska fokusera på kärninnehållet i ämnet, t ex att autistiska elever inte ska bedömas avseende förmåga till icke-verbal kommunikation som ögonkontakt och kroppsspråk vid muntlig presentation. Svårigheter inom detta område utgör en central del i

funktionsnedsättningen vid autism, och att ställa krav på sådana förmågor kan hindra eleven från att nå godkänt betyg, trots goda ämneskunskaper.

- Vi ser även ett stort behov av kontinuitet i det stöd som ges och att kunskap om elevens behov överförs mellan lärare. Särskilt viktigt är detta vid stadiebyte och skolbyte, vilket utredningen också tydligt visar. För barn i samhällets vård är detta mycket angeläget. Vikten av både tidig upptäckt och tidiga insatser har visats vara särskilt betydelsefull för denna grupp.

Synpunkter avseende konsekvensanalysen.

En alltför stor andel av barn och ungdomar lämnar idag grundskolan och gymnasieskolan utan godkända betyg. De riskerar en negativ utveckling, både vad gäller förmåga till försörjning och sin nuvarande och framtida hälsa.

Vi ser ett behov av tydlig nationell reglering för att säkerställa alla barns rätt till likvärdig utbildning oavsett var i landet ett barn är bosatt och får sin undervisning.

Stockholm den 27 juni 2025

Joachim Sandberg, Anna-Karin Söderström och Jenny Lorefors för Svenska Skolläkarföreningen

Cecilia Månsson och Tove Friskopp för Svenska Föreningen Barn- och ungdomspsykiatri

Josefine Hätting och Lisa Sahlin Torp för Svenska Barnläkarföreningen